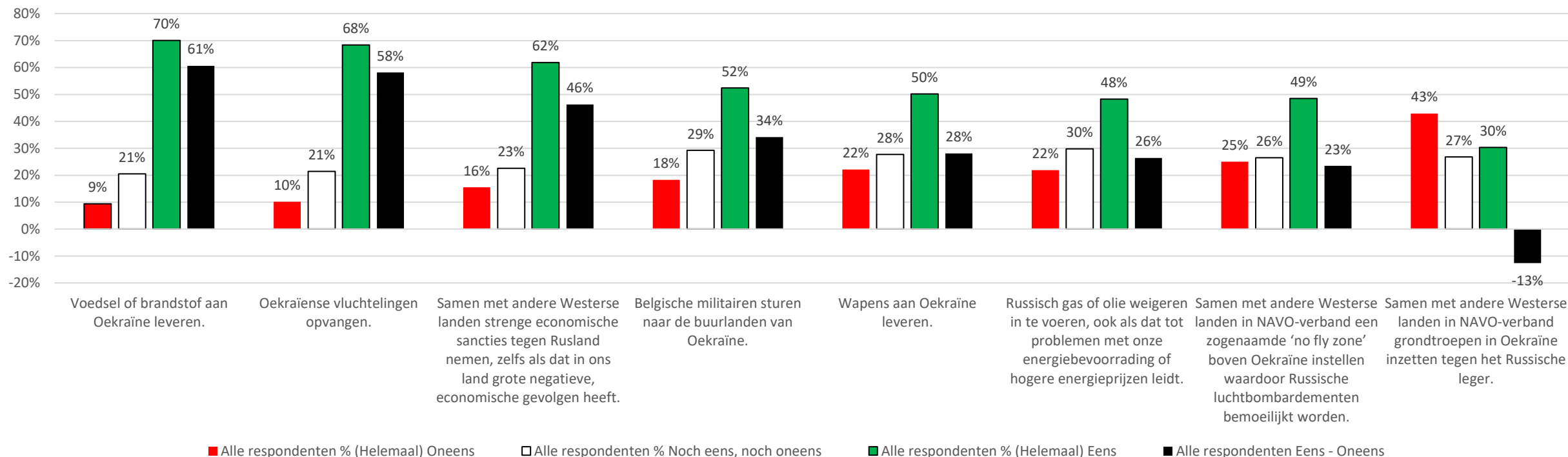

1. Conflict in Oekraïne en de gevolgen

Oekraïne

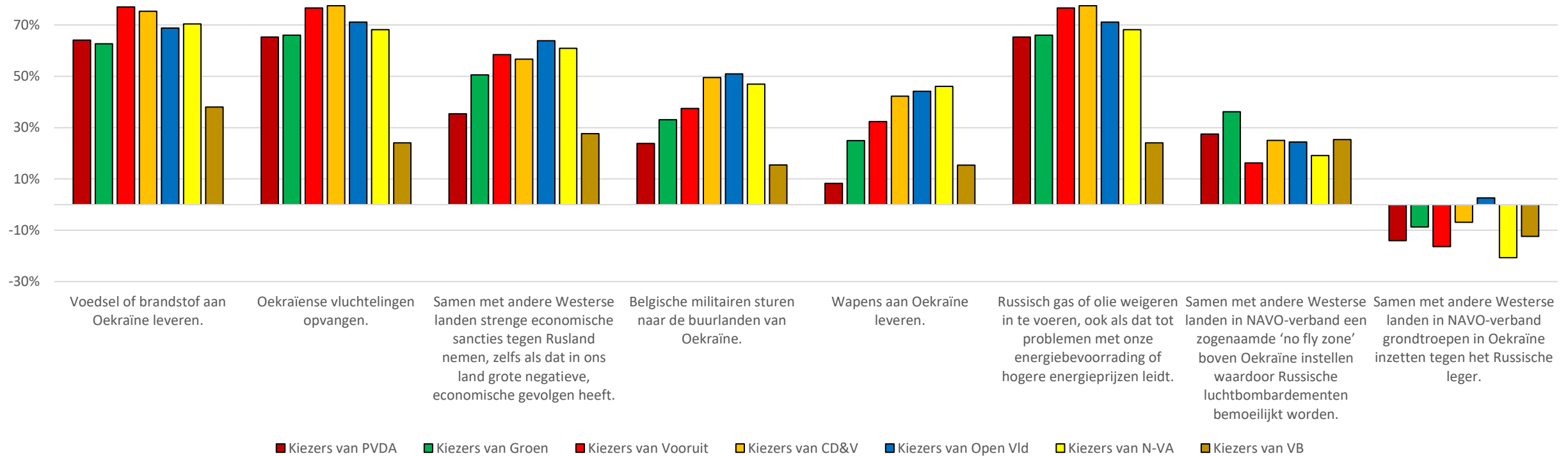
- In 2022 werd de enquête voor De Stemming afgenomen ongeveer een maand na het begin van de Russische invasie van Oekraïne. De oorlog was volop bezig, de media berichtten er ruimschoots over, en het conflict domineerde sterk het nieuws. Er was openlijk debat over de rol die het Westen in de oorlog best zou spelen
- Al voor de oorlog begon, stegen de energieprijzen sterk en ook de algemene inflatie sloeg op hol
- In deze context, namen we een relatief groot aantal Oekraïne-gerelateerde vragen op over (1) voorkeuren voor Belgisch beleid inzake Oekraïne, (2) tevredenheid over het regeringsbeleid jegens Oekraïne, (3) voorkeuren voor Europees beleid inzake Oekraïne, (4) toekomstscenario's voor Oekraïne, (5) voorkeuren voor Belgisch defensiebudget, (6) tevredenheid over het regeringsbeleid inzake energieprijzen, (7) voorkeuren inzake energieprijzreductie, (8) houding tov. Oekraïense en andere vluchtelingen, (9) bereidheid tot helpen bij opvang vluchtelingen.

Steun voor concrete Belgische maatregelen inzake Oekraïne

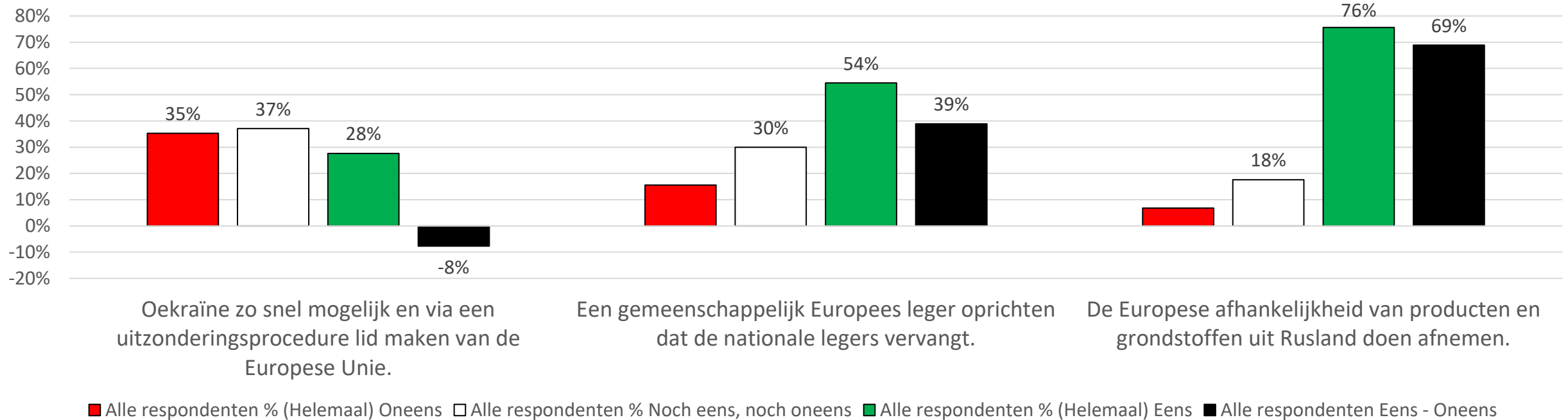
- *Er zijn verschillende manieren waarop België op dit moment al reageert of in de toekomst nog zou kunnen reageren op het conflict in Oekraïne. Kan u voor elk van deze manieren aangeven in welke mate u het er mee eens of oneens bent? 0 = helemaal oneens; 5 = helemaal eens. Noteer dat de zwarte balk het verschil tussen eens en oneens vat, en dat die balk dus de publieke opinie samenvat.*
- Er is ruime steun van een grote meerderheid voor de meeste dingen die België zou kunnen doen; er is zelfs steun voor een veel besproken militaire optie, met name de *no fly zone* (+23%, zie zwarte balk). Er is alleen geen steun voor het inzetten van eigen grondtroepen in Oekraïne (-13%). Al bij al lijkt het er op dat de huidige Belgische, Europese en NAVO-maatregelen in grote mate op de steun van de Vlamingen kunnen rekenen

Steun voor concrete Belgische maatregelen inzake Oekraïne

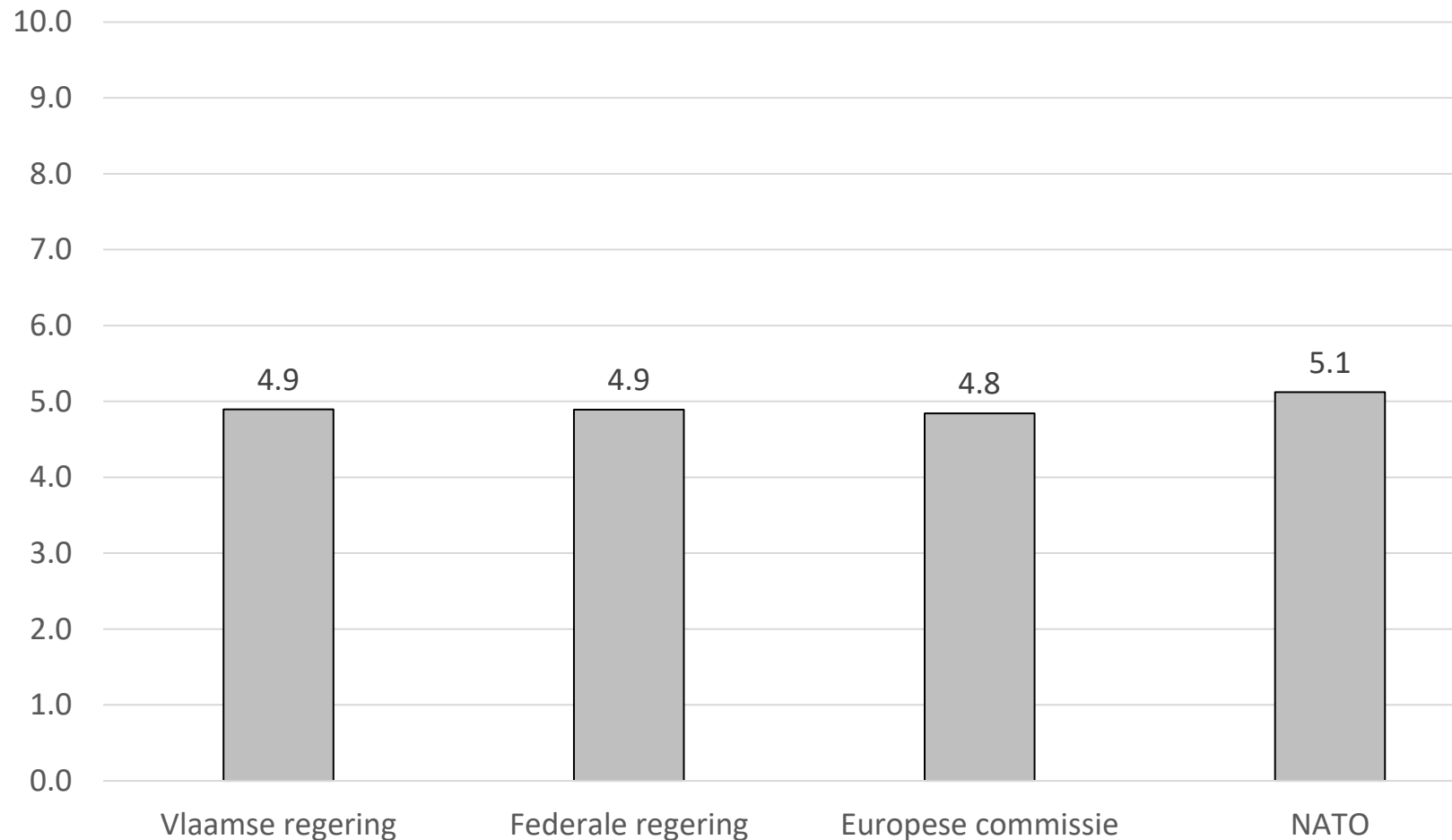
- De grafiek bevat voor elk electoraat het verschil tussen de voorstanders en de tegenstanders van een maatregel (zie zwarte balk vorige slide). Positieve cijfers wijzen op meer steun dan verzet, negatieve op meer verzet dan steun
- Globaal is er bij de meeste electoraten ruime steun voor zo goed als alle maatregelen. Opvallend is wel dat het VB-electoraat systematisch lagere steun voor elke maatregel uitspreekt. Een groter deel van dat electoraat is overtuigd dat België (en het Westen) zich eigenlijk niet te mengen heeft in het conflict. Maar noteer wél dat óók de meerderheid van VB-kiezers vindt dat ons land Oekraïense vluchtelingen moet opvangen (wel veel minder enthousiast dan de andere electoraten)
- Ook PVDA wijkt af van de andere electoraten, met minder steun voor economische sancties, minder steun voor het sturen naar militairen naar de buurlanden, en minder steun voor het leveren van wapens. Hetzelfde geldt in mindere mate voor de Groen-kiezers, die zijn ook eerder terughoudend maar minder dan de PVDA-kiezers
- Globaal zijn Open Vld (zelfs met een meerderheid voorstander voor grondtroepen), CD&V en N-VA het meest voorstander van zo goed als alle maatregelen.

Steun voor Europese maatregelen inzake/ten gevolge Oekraïne

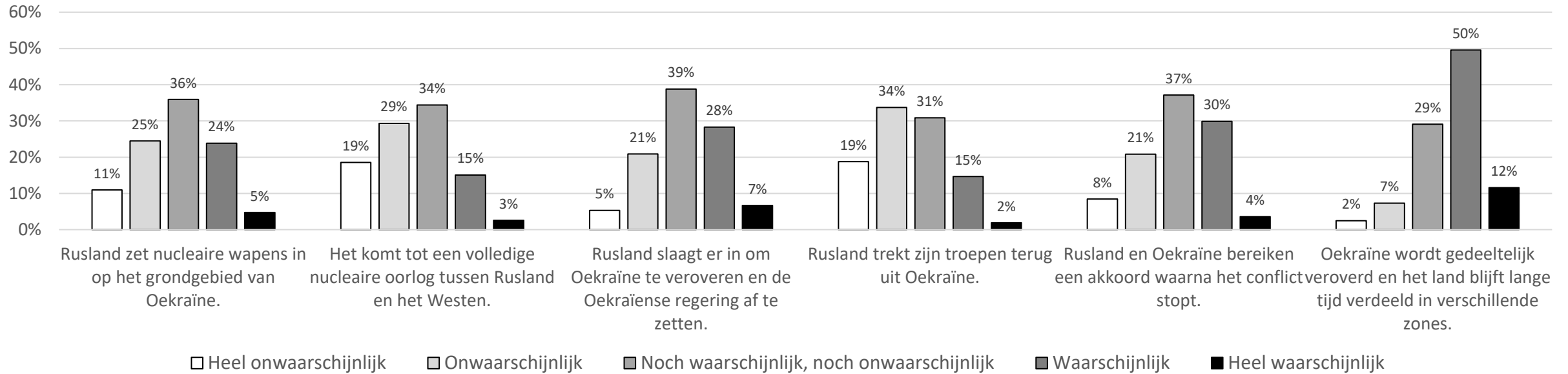
- *Naar aanleiding van het conflict in Oekraïne staat ook de rol van EU in het buitenlands beleid ter discussie. In welke mate bent u het eens dat de EU volgende stappen zet? 1=helemaal oneens; 5=helemaal eens. Noteer dat de zwarte balk het verschil tussen eens en oneens vat, en dat die balk dus de publieke opinie samenvat*
- Het oprichten van een Europees leger en, nog meer, de Europese afhankelijkheid van Russische producten verhogen, krijgt overweldigende steun van de publieke opinie. Er is echter geen meerderheid voor het versneld lid maken van Oekraïne van de Europese Unie; hier is de publieke opinie veel meer verdeeld over, er is een kleine meerderheid tegen versneld EU-lidmaatschap.
- Er zijn vanzelfsprekend verschillen tussen electoraten (niet in grafiek). Voor de Europese afhankelijkheid van Rusland is er in élk electoraat een overweldigende meerderheid (tussen +57% en +80%). Ook voor het oprichten van een Europees leger is er in élk electoraat een grote steun (tussen +30% en +61%). Voor de versnelde toelating van Oekraïne tot de EU is er meer verdeeldheid, met de electoraten van Groen (+6%) en Open Vld (+6%) als de grootste voorstanders en die van PVDA (-13%) en VB (-16%) als grootste tegenstanders

Tevredenheid Oekraïnebeleid van regeringen en internationale organisaties

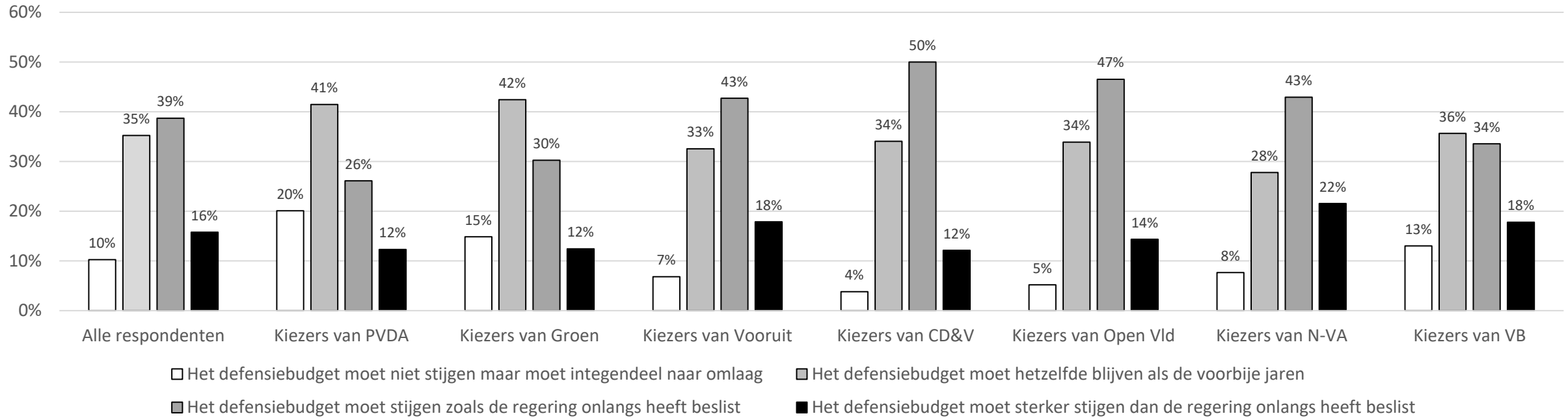
- *Hoe tevreden bent u met de manier waarop door verschillende bestuursniveaus en organisaties de Oekraïne-crisis en de gevolgen ervan worden aanpak?* Gemiddelde score op schaal van 0 (Heel ontevreden) tot 10 (Heel tevreden).
- Burgers zijn tevreden noch ontevreden over het beleid op de verschillende bestuursniveaus, ze scoren pal in het midden
- Nauwelijks verschillen in tevredenheid tussen bestuursniveaus
- Stevige verschillen tussen partij-electoraten (cijfers niet in grafiek). Zoals steeds scoren ook hier vooral VB-kiezers (vb. federale regering 4,2) maar ook PVDA-kiezers (vb. federale regering 3,4) laag; Open-Vld-kiezers (vb. federale regering 6.5) en daarna CD&V-kiezers (vb. federale regering 6.1) zijn het meest tevreden
- Uit de vorige slides bleek dat de Vlaamse burgers zo goed als alle maatregelen die de regeringen/organisaties momenteel nemen, volop steunen. Maar (op deze slide) als je dan vraagt naar de mate waarin ze 'het beleid' (i.v.m. Oekraïne) steunen, dan blijkt die burger plots heel wat meer kritisch en halfslachtig. Het lijkt er op dat zodra je spreekt over 'het beleid' dat een aantal burgers dan in een krimp schieten en hun antwoorden ook deels hun negatieve perceptie over de beleidsmakers weergeeft, zelfs als ze de eigenlijke maatregelen van die overheid met grote meerderheid goedkeuren.

Verwachte scenario voor oorlog in Oekraïne

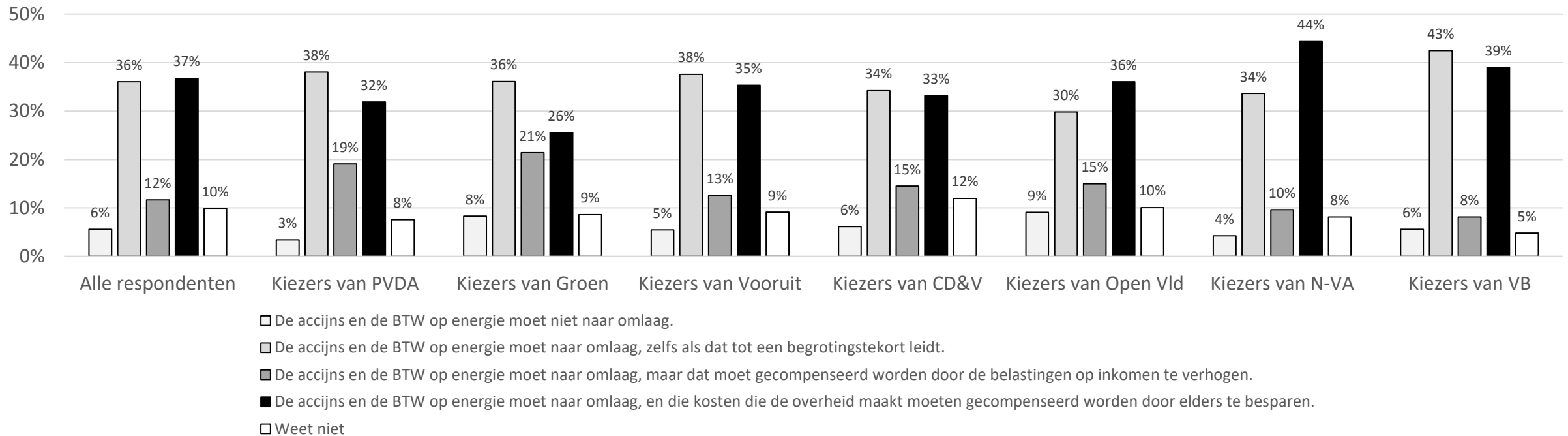
- *Hoe waarschijnlijk denkt u dat elk van de volgende scenario's over het verdere verloop van het conflict in Oekraïne is? 1=heel onwaarschijnlijk; 5=heel waarschijnlijk*
- Elk van de mogelijke scenario's, van de ergste tot de minst erge, lijkt waarschijnlijk voor een substantieel deel van de Vlamingen. Een grote meerderheid (62%) verwacht dat Rusland halverwege zijn offensief zal blijven steken, maar dat het land dan lange tijd in verschillende delen zal gesplitst zijn. Van het allerzwartste scenario, een volledige kernoorlog tussen Rusland en het Westen, is slechts een minderheid (18%) overtuigd. Maar dat wil niet zeggen dat de Vlamingen optimistisch zijn: bijna een derde (29%) denkt bijvoorbeeld dat er kernwapens in Oekraïne zullen gebruikt worden
- Er zijn geen opvallende verschillen tussen electoraten, ze denken er allemaal ongeveer hetzelfde over (niet getoond in grafiek). Hoe mensen denken over de Oekraïense realiteit is veel minder afhankelijk van hun politieke voorkeuren dan wat mensen denken dat ons land en Europa er aan moet doen (zie vorige slides)

En het Belgische defensiebudget

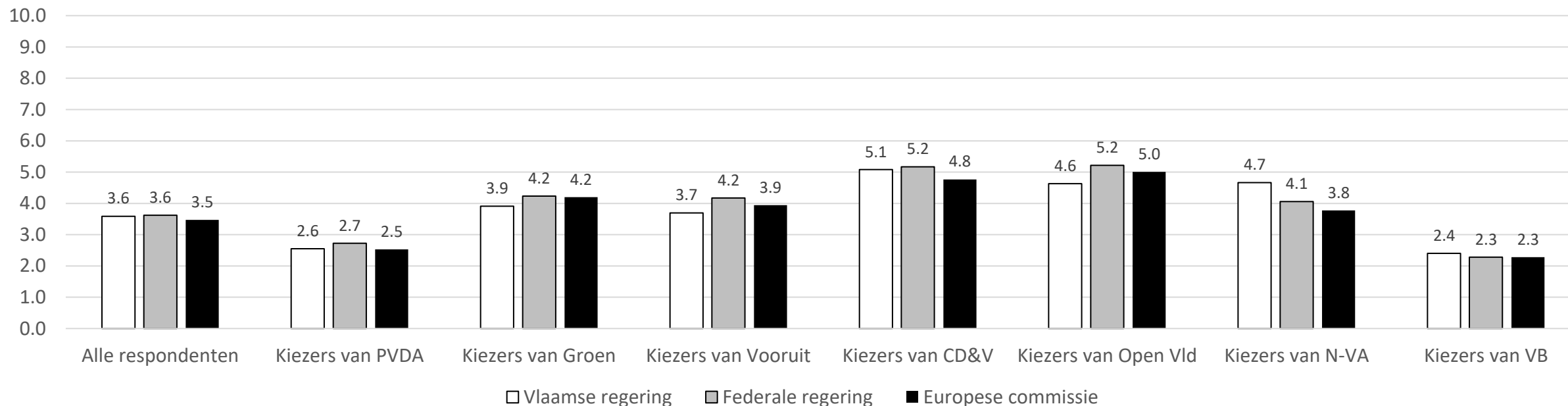
- *Onlangs besliste de Belgische regering om het budget beschikbaar voor defensie te verhogen tot 1,54% in 2030 (tegenover 0,93% in 2019). In welke mate bent u het eens met deze maatregel of vindt u dat ze niet ver genoeg gaat? Respondenten moesten één mogelijk antwoord aanduiden*
- Alle respondenten samen neigen naar het hetzelfde houden van het budget (35%) of het doen stijgen van het budget zoals de regering al besliste (39%). Opvallend: ondanks Oekraïne is er weinig steun (slechts 16%) voor het nog verder verhogen van het budget voor defensie
- In alle electoraten vormen de twee middencategorieën (gelijk houden of doen zoals al beslist) de grootste twee categorieën (gegevens niet in grafiek). Maar toch zijn er verschillen die globaal met de links-rechts-as samenvallen. Het meest restrictief qua defensiebudget zijn de PVDA-kiezers, het meest royaal de N-VA-kiezers

Hoe de prijs van energie verlagen

- *Er is discussie over de beste manier waarop onze regeringen op de stijgende energieprijzen kunnen reageren. Eén van de (mogelijke) maatregelen is dat de accijns en/of de BTW op energie naar omlaag gaat. Hieronder vindt u vier meningen over en variaties op die maatregel. Kan u aangeven met welke van de vier u het meest akkoord gaat?* Respondenten moesten één mogelijk antwoord aangeven
- Tijdens de onderzoeksperiode ging een groot deel van het debat over de energieprijzen en over hoé de verlaging van de energieprijzen best moest aangepast worden. Er is een grote meerderheid onder alle electoraten die vindt dat de overheid moet ingrijpen, slechts 6% vindt dat de overheid niet moet ingrijpen in de prijzen. Wat De Vlamingen zeker *niet* willen, is dat lagere energieprijzen gecompenseerd worden door hogere belastingen op inkomen (12%). Wat ze *wél* willen is dat de overheid de energieprijs verlaagt ten koste van de algemene begroting (36%) of door elders te besparen (37%). Waar het op neer komt, is dat burgers vinden dat de overheid moet opdraaien voor de hogere energieprijs, maar dat ze daar als burgers zelf niets van willen voelen
- Er zijn verschillen tussen electoraten (niet in grafiek), maar de 'niets doen'- en de 'belastingen'-optie zijn in alle electoraten het minst populair, terwijl de 'ten-koste-van-begroting'-optie en de 'besparing'-optie bij alle electoraten ruimschoots het meeste steun krijgen. Zelfs bij de linkse electoraten van Groen en PVDA is slechts een relatief kleine groep bereid om hogere belastingen te gaan betalen ter compensatie

Tevredenheid energiebeleid

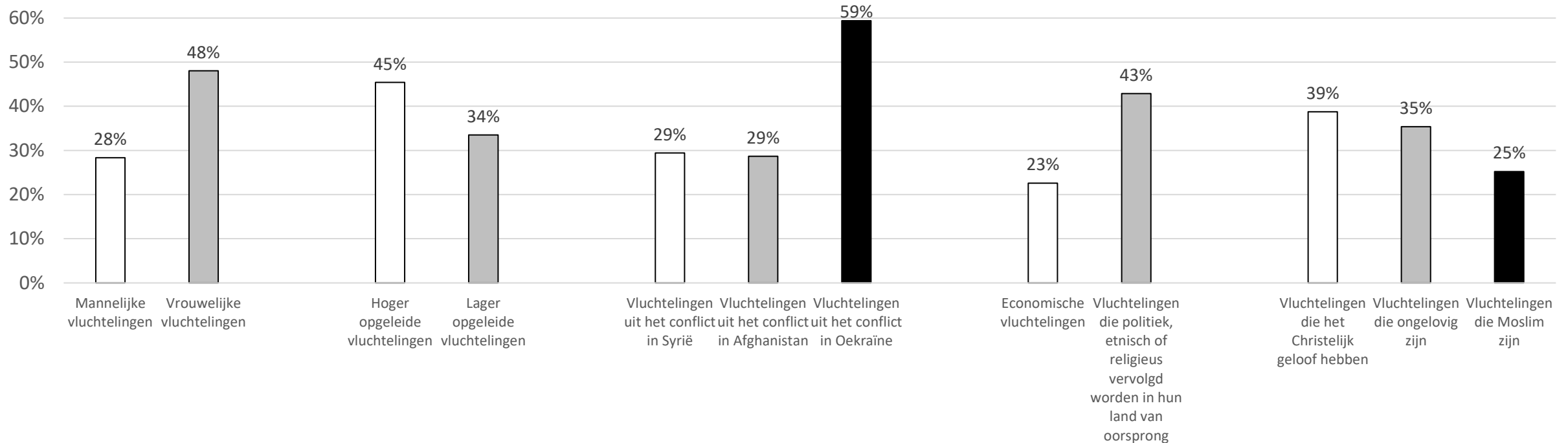

- *Hoe tevreden bent u met de manier waarop door verschillende bestuursniveaus en organisaties de stijgende energieprijzen worden aanpakt?* Gemiddelde score op schaal van 0 (Heel ontevreden) tot 10 (Heel tevreden)
- Alle respondenten samen zijn heel sterk ontevreden over het energiebeleid van de drie instanties; elk scoren ze ruim onder de middencategorie van 5. Er is nauwelijks verschil tussen de drie bestuursniveaus, over alle drie zijn de burgers stevig ontevreden. Er is dus diepe ontevredenheid bij de kiezers over de aanpak van de stijgende energieprijzen
- De radicale electoraten, kiezers van PVDA en VB, zijn nog veel meer ontevreden dan de centrum-electoraten (CD&V en Open Vld die sommige bestuursniveaus nipt een voldoende geven); de andere scoren tussenin
- Kiezers zijn meer tevreden over een bepaald bestuursniveau, als hun partij zelf op dat bestuursniveau in de regering zit. Dat zagen we ook al eerder en is een constante vaststelling voor alle soorten van beleid. Simpelweg het feit dat de eigen partij tot de bestuursmeerderheid behoort, heeft een groot effect op de tevredenheid met het beleid dat dat bestuursniveau voert. Er is hier een duidelijke reflex aanwezig om de 'eigen' meerderheid (meer) te steunen.

Wie is (on)tevreden over energiebeleid

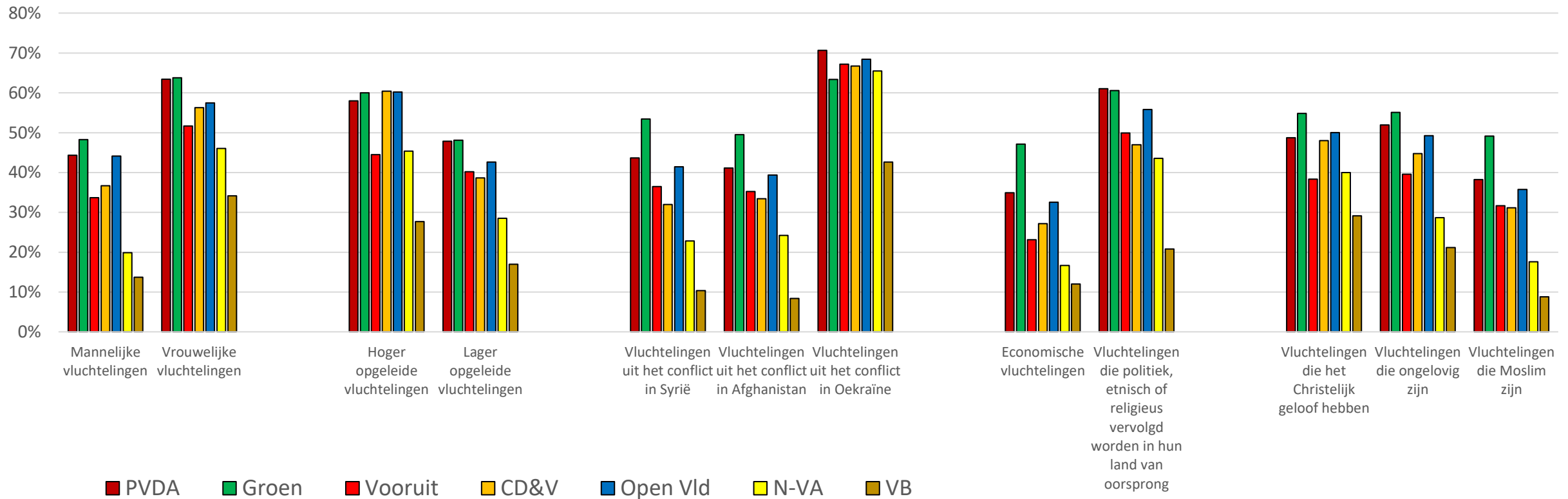
- Tevredenheid voor energiebeleid op de drie niveaus kun je samen voegen tot één schaal (goede samenhang tussen de items, $\alpha=0,94$) die loopt van 0 (helemaal ontevreden) tot 10 (heel tevreden)
- Regressie-analyse die die gecombineerde tevredenheid verklaart, geeft volgende resultaten:
 - Hoe meer tevreden met het eigen inkomen, hoe meer tevreden met het energiebeleid. Het model voorspelt dat een respondent die erg ontevreden is over het eigen inkomen het beleid gemiddeld 2,4 scoort, terwijl dit voor respondenten die wel tevreden zijn van het eigen inkomen 4,4 is (we houden in deze schatting andere factoren op hun gemiddelde/medianen waarde, dat geldt ook voor de andere schattingen)
 - Rechtse burgers zijn relatief iets minder ontevreden (3.4) dan linkse (3.1)
 - Hoe meer politieke geïnteresseerd de respondent, hoe meer tevreden hij/zij is over het energiebeleid
 - Hoe meer tevreden over werking democratie, hoe meer tevreden over het energiebeleid: respondenten die heel ontevreden zijn over democratie, geven volgens het model een voorspelde score van slechts 1,7, terwijl dit 5,9 is voor respondenten die heel tevreden zijn over de werking van de democratie in België.
 - Controlerend voor een hele reeks andere factoren, zien we verschillen tussen de electoraten als we andere factoren op hun gemiddelde waarde vastzetten. Met andere woorden: de 'netto' impact van electoraten is relatief beperkt: kiezers van PVDA (3,2) en VB (3,2) zijn relatief meer ontevreden, hetzelfde geldt voor blanco stemmers (3,0) en mensen die niet gaan stemmen (3,0). Kiezers van Open VLD (4,2) en CD&V (4,1) en N-VA (4,0) scoren het beleid relatief gezien hoger--maar nog steeds onder de 5/10
- Dus: de diepe ontevredenheid over energie aligneert zich met algemene politieke ontevredenheid; er zit ook een belangrijke sociaal-economische component bij waarbij mensen die vinden dat ze te weinig verdienen nog meer ontevreden zijn dan de anderen (wellicht omdat ze de energieprijzen zien stijgen en ze last hebben die prijs te betalen)

Welke vluchtelingen zijn welkom

- *Momenteel is er debat over de opvang van oorlogsvluchtelingen. Staat u eerder positief, dan wel negatief tegenover het opvangen van volgende groepen van vluchtelingen? 1=negatief; 5=Positief. Grafiek bevat percentage respondenten die (eerder) positief staan tegenover deze categorie van vluchtelingen*
- Grote verschillen tussen soorten vluchtelingen! Niet elke vluchteling is even welkom. Mannelijke vluchtelingen moeten het ruimschoots afleggen tegen vrouwelijke, lager tegen hoger opgeleide vluchtelingen, Syrische en Afghaanse vluchtelingen tegen Oekraïense vluchtelingen (30% verschil!), economische vluchtelingen tegen 'vervolgings'-vluchtelingen, en moslim en ongelovige vluchtelingen tegen christelijke vluchtelingen

Welke vluchtelingen zijn welkom, verschillen over electoraten

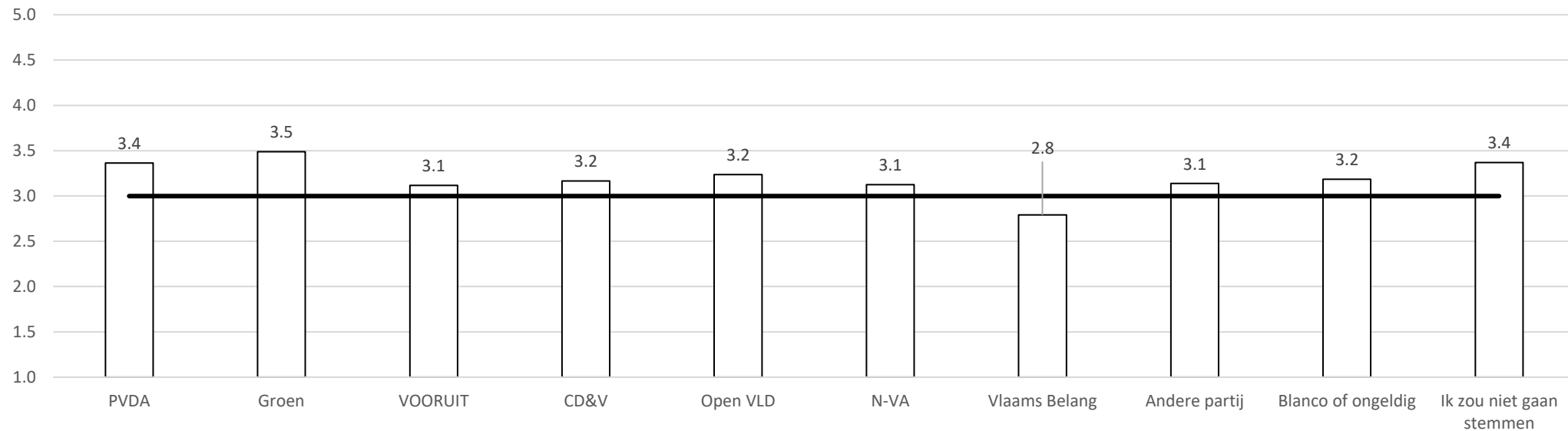
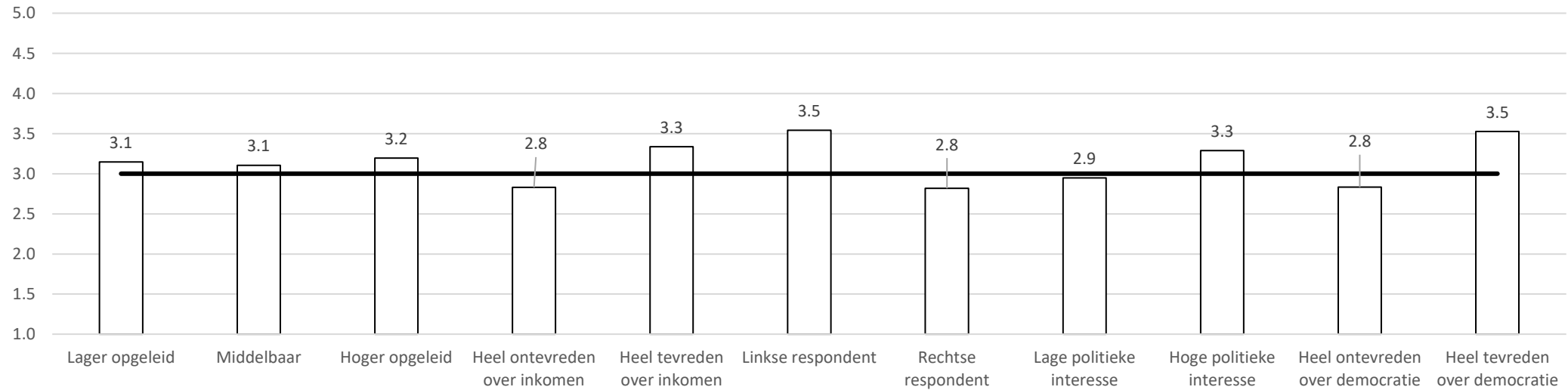

- *Alle* soorten vluchtelingen zijn het minst welkom voor VB-kiezers, de bruine balken in de grafiek zijn altijd de laagste. Ook N-VA-kiezers zijn sceptisch over vluchtelingen. De meest vluchteling-vriendelijke electoraten zijn die van PVDA en Groen. Opvallend is dat CD&V- en Open-Vld-kiezers vaak positiever zijn over vluchtelingen dan Vooruit-kiezers. Is de Vooruit-kiezer qua migratie/vluchtelingen naar rechts opgeschoven?
- In elk electoraat wordt het onderscheid gemaakt tussen soorten vluchtelingen, bijvoorbeeld zijn voor elk electoraat Oekraïense vluchtelingen meer welkom dan Syrische of Afghaanse. Die verschillen tussen groepen vluchtelingen zijn in bijna elk electoraat even groot, met een paar uitzonderingen. Zo maken N-VA-kiezers bijvoorbeeld een nóg groter onderscheid tussen enerzijds Oekraïense en anderzijds Syrische/Afghaanse vluchtelingen (het verschil is meer dan 40%)

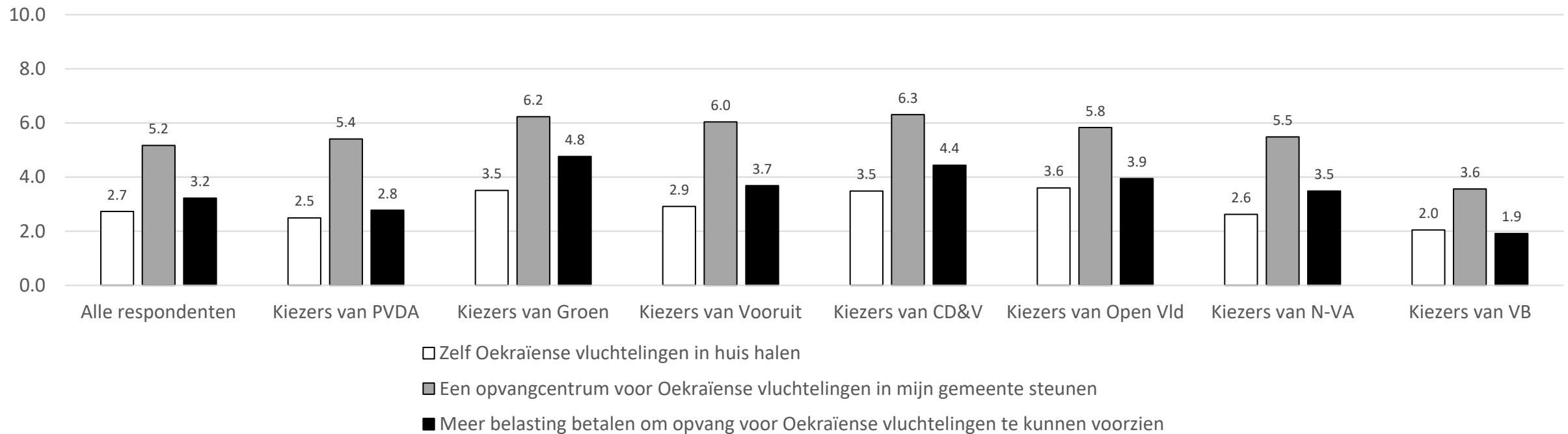
Wie staat positief/negatief tegenover vluchtelingen

- Ondanks de verschillen tussen de diverse groepen van vluchtelingen, vormt de attitude tegenover de 12 groepen een erg betrouwbare schaal ($\alpha = .95$) gaande van 1 (Heel negatief) tot 5 (Heel positief): scores onder 3 geven dus een (eerder) negatieve houding aan, scores boven 3 een (eerder) positieve houding. Dus, we maken één schaal, en voeren een lineaire regressie uit op deze schaal: in welke mate bepalen socio-demografische karakteristieken en politieke kenmerken de houding tegenover vluchtelingen?
- De resultaten van deze analyse staan op de volgende slide. Wat we laten zien zijn de voorspelde waarden van het model voor elk van de voorspellende factoren controlerend voor alle andere factoren, die op hun gemiddelde/medianen waarde worden vastgezet. De analyse geeft aan dat voor Groen stemmen één van de sterkste factoren is die tot een positieve houding tov. vluchtelingen aanleiding geeft (Groen-kiezers scoren gemiddeld 3,5 op de schaal). Het effect van zich volledig rechts op de schaal plaatsen (2,8), heel ontevreden zijn over het eigen inkomen (2,8) en van op het Vlaams Belang stemmen (2,8) is het meest negatief, leidt met name tot het meest negatieve gevoelens en opzichte van vluchtelingen.
- En opnieuw hangt de houding ten opzichte van vluchtelingen samen met hele reeks andere kenmerken waaronder tevredenheid met democratie maar ook tevredenheid met inkomen (dus er is weer een heel duidelijke sociaal-economische dimensie aanwezig, zie ook relatie met opleiding).

Multivariate analyse van positief/negatief staan tegenover vluchtelingen

Bijdragen aan opvang van Oekraïense vluchtelingen

- *In welke mate bent u zelf bereid om bij te dragen aan het opvangen van vluchtelingen uit Oekraïne?* Gemiddelde score op 11 puntenschaal van 0=helemaal niet bereid tot 10=helemaal wel bereid.
- Uit de vorige slides bleek dat Vlamingen vrij positief staan ten opzichte van Oekraïense vluchtelingen, maar vertaalt zich dat ook in bereidheid om echt zelf bij te dragen aan hun opvang hier?
- Zelf Oekraïners in huis halen, is voor de meeste Vlamingen een grote brug te ver, ze willen wel een opvangcentrum in hun gemeente steunen. Maar de belastingen verhogen om opvang te voorzien, zien ze ook zeker niet zitten.
- Van alle electoraten zijn die van Groen en CD&V het meest ruimhartig naar Oekraïense vluchtelingen toe, de VB-kiezers het minst (niet in grafiek). Hoewel PVDA-kiezers even (relatief) positief stonden tegenover vluchtelingen dan Groen-kiezers, zijn ze minder bereid dan groenen om zelf actie ter steun te ondernemen.

Besluit Oekraïne

- Vele maatregelen kunnen op overweldigende steun rekenen, zelfs vormen van militair ingrijpen. Maar zelf grondtroepen sturen, is te veel gevraagd.
- Europa moet krachtig tussenkomen, maar Oekraïne mag toch niet zomaar lid worden van de EU.
- Ondanks de duidelijke steun voor de huidige, concrete maatregelen van de overheden en organisaties is er toch geen grote tevredenheid met het Oekraïnebeleid, dat wordt maar halfhartig gesteund.
- Er is pessimisme over de afloop van de oorlog: een substantieel deel van de respondenten verwacht dat er kernwapens gebruikt zullen worden, en dat Oekraïne opgedeeld wordt.
- Het defensiebudget mag stijgen, maar toch niet te veel. Het is niet zo dat door Oekraïne nu plots grote groepen Vlamingen voorstander geworden zijn veel een sterk stijgend defensiebudget.
- Energiebeleid van de overheden krijgt heel weinig steun. De overheid moet er voor zorgen dat energie goedkoper wordt, maar dat mag niet tot nieuwe belastingen leiden (er moet elders gespaard worden of er moeten schulden gemaakt worden).
- Alle vluchtelingen zijn gelijk, maar sommigen zijn meer gelijk dan anderen. De respondenten staan positiever tegenover sommige groepen vluchtelingen (bvb. uit Oekraïne, vrouwelijk, hoger opgeleid) dan andere (bvb. uit Syrië of Afghanistan, mannelijk, lager opgeleid, moslim).
- Niet zo veel Vlamingen wil echt een persoonlijke bijdrage leveren aan de opvang van vluchtelingen.